

«БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ӘЛ-ФАРАБИДІҢ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫНЫҢ ЗАМАНАУИ
ИНТЕРПРЕТАЦИЯСЫ» атты 50-ші ғылыми-әдістемелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ

2020 жылдың 12-13 ақпаны

2-кітап

МАТЕРИАЛЫ
50-ой научно-методической конференции
«СОВРЕМЕННАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОНЦЕПЦИИ
АЛЬ-ФАРАБИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ»

12-13 февраля 2020 года

Книга 2

Алматы
«Қазақ университеті»
2020

«БІЛІМ БЕРУДІ ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ӘЛ-ФАРАБИДІҢ
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫНЫҢ ЗАМАНАУИ
ИНТЕРПРЕТАЦИЯСЫ» атты 50-ші ғылыми-әдістемелік конференциясының
материалдары. 2020 жылдың 12-13 ақпаны. 2- кітап – Алматы: Қазақ университеті,
2020. – б.

ISBN

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2020

5 Галушкин А.А. Специфика трудовой мотивации преподавателя высшей школы // Известия РГПУ им. А. И. Герцена. - 2018. - № 187 – С.128-133.

6 Калганова Н.В., Паршина В.С. Мотивация профессиональной деятельности преподавателей отраслевого вуза // Наука России: Цели и задачи. – 2017. - С. 12-14.

7 Казахский национальный университет имени аль-Фараби. Положение об оплате и стимулировании труда работников от 30.01.2012 года, протокол №12

Ф. ОРАЗАҚЫНҚЫЗЫ¹, А. К. АНИПИНА², Б. МАУЛИТ³ ҚЫТАЙ ТІЛІ САБАҒЫНДАҒЫ МАҚАЛ-МӘТЕЛДІҢ РӨЛІ

1) Ph.D., профессор, м.а., әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Алматы қ., Қазақстан)

2) аға оқытушы, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Алматы қ., Қазақстан)

3) оқытушы, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ (Алматы қ., Қазақстан)

Аңдатпа. Адам қоршаған ортаны, өмірді тіл арқылы таниды, тіл арқылы түсінеді, себебі тілде жалпыадамзаттық және ұлттық негіздегі қоғамдық-тарихи тәжірибе жинақталған. Біз өзіміздің өткен тарихымызды ертеде өмір сүрген ата-бабаларымыздың өмірінен зерттейміз, мәдениетіне көз жүгіртеміз, яғни біз тілге мұқият назар саламыз. Ерте замандағы қоғам, өмір, болған оқиғалар жайлы біраз мағлұматтарды біз мақал мен мәтелден аламыз. Мақал-мәтел – айрықша микроәлем, ата-бабамыздың кейінгі ұрпағына қалдырған қысқа әрі нұсқа сөз тіркестерінде адамгершілік заңдылықтары мен терең мағыналар жатқанын аңғартады. Сондықтан мақал-мәтелдер тілімізде ерекше орынға ие.

Берілген мақаланың өзектілігі - кез келген шет тілін үйренгенде сол елдің мәдениетімен танысу қажеттілігі туады, сол себепті студент мақал-мәтелді үйреніп қана қоймай, сол тілде сөйлейтін ұлттың мәдениетімен де танысады.

Түйінді сөздер: мақал-мәтел, мәдениет, риторика.

Қазіргі дамыған қоғам жастардан жаңа технологияларды меңгеріп, білімін жоғары деңгейде көрсетуді талап етеді. Өсіп келе жатқан жаңа буын тек ана тілі мен ағылшын тілдерін меңгеріп қана қоймай, бірнеше шеттілдерін үйреніп, заман талабына сай деңгейде білім алуға талпынуда. Шет тілін меңгерген адам ұлтаралық қарым-қатынасты, екі ел арасындағы мәдени қарым-қатынасты жақсарты алады. Тілді білу – өмірді үйрену.

ҚР-ның алып көрші ҚХР-мен экономикалық, мәдени қарым-қатынасы жылдан жылға жақсаруда. Сол себепті қазіргі жастардың қытай тілін үйренуі ерекше қарқынмен жүзеге асуда. Осыған орай, қытай тілін үйрететін отандық жоғары оқу орындарының оқытушылары қытай тілінің грамматикасына, синтаксисіне, морфологиясын оқытатын оқулықтар жарыққа шығарып жатыр. Қытай тілін үйреніп жатқан студенттер тілді меңгерумен қатар, тіл арқылы Қытай халқының мәдениетін, салт-дәстүрін де меңгеруде. Шеттілін оқыту барысында мақал-мәтелдерді қолдану маңызды. Себебі, мақал-мәтелдер халықтың тарихымен, дәстүрімен және ұлттық дүниетанымын насихаттайды. Мақал-мәтелдерді қытай тілінде еркін сөйлеу деңгейіне жеткен 3-4 курс студенттеріне көбіне тілді одан ары дамыту мақсатында, қытай тілінде еркін және көркем сөйлеуге дағдыландыру үшін қолданады.

Студенттің тілдік қорын байыту – тілді дамытуға апарар жол. Себебі, қытай тілінде сөздік қоры жеткілікті студент өз ойын нақты жеткізуге мүмкіндігі болады. Сондықтан да кез келген шеттілін оқыту үшін сөздік қорды байытуға ерекше назар аудару керек. Тілдің байлығын, көркемдігін көрсететін – мақал-мәтелдер. Олай болса, студенттің сөздік қорын байытудың тиімді жолының бірі – мақал-мәтелдерді

қолданып сабақ өту. Ал оны жүзеге асыру үшін мақал-мәтелдер сөздігін жасау керек. Әр студентте мақал-мәтел сөздігі болса, күнделікті қолданысқа өте пайдалы. Студент мақал-мәтел сөздігін аудиториядан тыс уақытта естіген, оқыған мақал-мәтелдермен толықтырып отыруына болады. Сөздіктегі қытай тіліндегі мақал-мәтел қасына қазақ тіліндегі баламасын тауып қосса, екі ұлттың мақал-мәтелдеріндегі ұқсастықтар мен айырмашылықтарды ажырата алады. Өйткені, Қытай және қазақ ұлттары екі түрлі әлемде өмір сүреді. Ұстанатын діндеріне, тұрмыстық жағдайларына байланысты екі ұлттың мақал-мәтелдері мазмұны жағынан екі түрлі. Көшпенді қазақ халқының негізгі кәсібі мал шаруашылығы, қытай халқы ауылшаруашылығымен айналысқан. Сондықтан қазақ халқы төрт түлік малды мақал-мәтелдерінің бір тақырыбы етіп алған. Мысалы: «Таңбасыз тай, енсіз қой болмайды», «Бір биеден ала да, құла да туады», «Саулықтың жасы үлкен, қошқардың басы үлкен» [1]. Қытай тіліндегі мақалдар: «锄头有粪, 越锄越嫩», «锄头有水, 杈头有火», «麦锄三遍没有沟, 豆锄三遍圆溜溜», «春分麦动根, 一刻值千金», «清明前后, 麦掩老鸹» [2].

Қытай тілін үйренушілерге мақал-мәтел арқылы екі елдің мәдениетінің ұқсас және айырмашылықтарын да қоса үйретуге болады. Екі елдің мақал-мәтелдерінің ұқсас жақтарына тоқталатын болсақ:

1. Қазақ және қытай мақал-мәтелдерінде еңбекке шақыру, еңбек ету тақырыбы негізгі тақырыптардың бірі. Мысалы, «Еңбек етсең ерінбей, тояды қарның тіленбей», «Еңбексіз тапқан алтыннан, еңбекпен тапқан жез артық», «Еңбексіз өмір сөнген көмір». Қытай тіліндегі «不劳动者不得食», «生命不息, 奋斗不止», «少壮不努力, 老大徒伤悲» мақал-мәтелдерімен мағыналары жақын.

2. Екі тілдегі мақал-мәтелдерде достық, дос болу тақырыбы бар: «Айрылмастай досыңа қайрылмастай сөз айтпа», «Азаматпен дос бол, қадіріңді біледі». Қытай тілінде: «不知其人, 视其友», «守道不封己; 择交如求师», «多一个朋友多一条路», «没有信任就没有友».

3. Қазақ және қытай ұлттары бірлік пен ынтымақтастықты насихаттайды, бұл мақал-мәтелде де көрініс табады. Қазақ тіліндегі мақал-мәтелдер: «Берекесіздің ауылы – мерекесіз», «Ынтымақты елге ешкім жетпес, ынтымақсыз елдің өкініші бітпес». Қытай тіліндегі мақалдар: «一个篱笆三个桩, 一个好汉三个帮», «人多力量大, 柴多火焰高».

Қазақ және қытай тілдеріндегі көптеген мақал-мәтелдерде тұжырымды айтылмайды, шындық айтылады, ал риториканы қолданатын әдіс жарқын бейнені тудырады, кез келген ерекше бейненің абстрактілі мағынаны көрсетуін талап етеді. Қарама қарсы қою арқылы қазақ және қытай тілдеріндегі мақал-мәтелдердің риторикасы өте айқын көрінеді, метафора анық байқалады. Метафораны, дербестенуді (персонификация), параллелизмді, қайталаулар, антитеза, екі мағына, метонимия, екі жақтылық, аллитерация, рифма, гипербола, сұрақ қою секілді әдестер мақал-мәтелдің құрылымын шағын етеді, осылайша жарқын бейнеге, әдемі ырғақ, үйлесімді дыбыс және т.б. қол жеткізуге болады. Мысалы қазақ тіліндегі мақал-мәтелдер: «Кедей өлсе қойылмас, арық өлсе сойылмас», «Досың мың болса да аз, дұшпаның біреу болса да көп», «Борсық ұрған сайын семіреді», борсықтың бастапқыда семіз болмағаны айтылады, денесін ұрса ісінеді, семіретінін көрсетеді, метафора адамның қыңырлығын көрсетіп қолданылып тұр, яғни сендіру қиын. Қытай тіліндегі мақал-мәтелдер: «交人交心, 浇花浇根» (双声, 押韵); «人是混水鱼, 混到哪里算哪里» (讽喻); «读不尽的世间书, 走不尽的天下路» (比喻, 对仗, 押韵) [4]. Бұл екі ұлттың мақал-мәтелдерге

риториканың түрлі әдістері қолданылған, сөйлемдері айқын бейнені көрсетеді, оқығанда интонация бар, ырғақ пен гармония үйлескен ойға шақырады.

Мақал-мәтел толығымен ұлттың жеке тұлғалылығы мен мәдени темпераментін көрсетеді. «Мақал-мәтел әр ұлттың ерекше тарихымен, экономикасымен, өмірімен, дәстүрімен, табиғи ортасымен етене байланысқан» [3]. Мақал-мәтел ұлттың қоғамдық өмірін сақтайды, олар сол ұлттың аймақтық сипаты мен мәдени ерекшелігін жарқын бейнелейді, ерекше сипаттау әдісі арқылы ерекше идеяларды суреттейді. Сонымен қатар, мәдениеттің тілге әсері арқылы қазақ және қытай тілдеріндегі мақал-мәтелдер арасында ерекшелік бар екені білінеді, олардың ерекшеліктері:

1. Қазақ ұлты табиғи географиялық орта әсерінен ертеден көшпелі өмір салтын ұстанған. Кең жайылымды жерлерде өмір сүрген қазақ халқы ұзақ жылдар жылқы, сиыр, түйе, қой бағумен айналысқан. Мал шаруашылығындағы тәжірибелерінде жайылымға шығу, су көзі, көші-қон ауысуы, ауа райының қолайлығы жайлы заңдылықтарды меңгерген, мал бағу, жайылымдарды басқару, үйде бағылатын малдық қорасын жасау әдістері, сонымен қатар әртүрлі мал бағу әдістері мен ерекшеліктерін, мал бағу өнімділігін көрсетеді. Ерекше жайылымдық экономика мен мал бағу мәдениетін жасады, осы мәдени ерекшеліктер қазақ тіліндегі мақал-мәтелдерде жақсы көрініс табады. Мысалы: «Малды жазда айдап бақ, қыста байлап бақ», «Ат жалында, Атан қомында», «Таутеке тауға шықпаса, тұяғы қисаяды», «Сиыр суға, түйе тұзға құмар», «Мал тонда жатса тулақ, көнде жатса қунақ» және т.б. Қытай ұлты ертеден негізінен кең жазық далада өмір сүрген, осыдан ауыл шаруашылықпен айналысу тәжірибелеріне бай табиғи ресурстармен қамтамасыз етті. Әлеуметтік өмірде ауыл шаруашылығы ең маңызды өндіруші бөлім және таптырмас экономика көзі болды. Феодалды қоғам ауыл шаруашылығына үлкен мән берген, сондықтан қытай тіліндегі мақалдардың көбі осы тақырыпта. Мысалы: «春天一刻值千金，农事季节不饶人», «七十二行，庄稼人头一行», «仰面求人，不如扑面求土», «庄稼要好，上粪要跑» [5].

2. Дін – ерекше мәдени форма, адамзат мәдениетімен үндесіп дамыды, сондықтан діни мәдениет адамзат пен қоғамның ең терең, ең ауқымды әсерін алған мәдени үлгі, оның тілге әсіресе мақал-мәтелге әсері өте үлкен. Қазақ халқы тарихта қарапайым дінге сенген, табиғатқа және ата-бабаға табынған, кейін шаманизм, буддизм және несториан діндері болған. 14 ғ. мен 18 ғ. аралығында Алтын Орда кезеңінде қазақ ұлты ислам дінін қабылдады. Ислам діні насихаттайтын негізгі идеялар мен заңдар «Құран» кітабында жазылған. Көптеген қазақ тіліндегі мақалдар мен мәтелдер «Құраннан» келген, көбісі «Құдай», «Рух» сөздерін негізгі тақырып етіп алған, ислам дінінен белгі қаланды. Мысалы: «Құдай берейін десе, Пайғамбар қыңқ қылмайды» мағынасы- Пайғамбар Құдайға қарсы келе алмайды, «Базар теңгеліге базар, теңгесізге мазар», «Намаз оқысаң қолыңнан құман кетпес, молда болсаң аузыңнан дұғаң кетпес», «Сұрай сұрай Меккеге барады». Қытай ұлтының діни мәдениеті күрделірек, даосизм Қытай елінің діні, ол адамдарға рухани жайлылық береді, мақсаты – қартаймау мен қайта тірілу, бірақ бұл дінге шаруалар наразы болды. Буддизм дінін б.з.д. 1 ғ. миссионерлер мен бизнесмендер Қытайға әкелді, басшының халықты тыныштандыратын тағы бір құралына айналды, сондықтан даосизм мен буддизм қытай ұлтының мәдениетінде маңызды бөлшекке айналды, сонымен «鬼», «道», «佛», «仙», «和尚», «菩薩» және т.б. сөздер қытай мақалдарына қосылды. Мысалы: «不看增面，看佛面», «放下屠刀，立地成佛», «泥菩萨过河，自身难保», «一人得道，鸡犬升天», «张果老倒骑毛驴，把方向走背了», «丈二和尚摸不着头脑», «道高一

尺，魔高一丈». Қазақ және қытай мақал-мәтелдерін салыстыру кезінде қазақ тілі мен ислам дініне байланысты мақалдардың көп екенін байқаймыз, ал қытай тілі мен буддизм және даосизм діндерімен байланысты мақалдар көптеп кездеседі екен. Бұл екі ұлттың бір біріне ұқсамайтын мәдени діни сенімдерін көрсетеді [5].

3. Ерекше мәдени орта, әртүрлі діни сенім, психологиялық сапа мен мәдени жетістік, барлығы әртүрлі ұлттардың мәдени психологиясы мен ойлау тәсілі жағынан айырмашылықты көрсетеді. Яғни, объективті заттар – ұқсас, бірақ әртүрлі ұлттардың оны тануында айырмашылық болады. Мысалы: қазақ «қара түсті» қолайсыз, нашар түс деп есептейді, ал қытайлық адам қара түсті әділетті түс деп есептейді, «黑包公» - қара сөмке. Қазақ тілінде «көк түс» қатал, суық, сезімсіз символы, ал қытай тілінде керісінше тазалық, жарық, қуанышты мағынада қолданылады. Қазақ және қытай ұлттары ит асырағанды әдетке айналдырған, бірақ итке деген көзқарасы әртүрлі. Қазақ ұлты итті «Ит жеті қазынаның бірі» дейді, қараңғыда малды күзетеді, бір адамның орнын басады дейді, сондықтан қазақтар итті алақанның інжі-маржаны дейді, итті құрметтейді. Ит қазақ ұлтының жүрегінде «адалдық», «мықтылық», «табандылық», «қорғаушы» секілді мақтауға лайықты мәдени психологияға тән. Қазақ халқының мақал-мәтелдері: «Ит иесі үшін жүгіреді, Құс тамағы үшін ұшады», «Иті сақ қораға бөрі жоламас, иесі сақ қораға ұры жоламас». Қытай ұлтында да ит асырау әдеті болса да, итке деген қарым-қатынасы жиіркену мен жақтырмау, адамдар көбінесе итті жаман адам, жаман іс кезінде суреттеп пайдаланады. Мысалы қытай тіліндегі мақал-мәтел: «狗嘴里吐不出象牙», «咬人的狗不露齿», «狗眼看人低», «狗急跳墙», «挂羊头卖狗肉».

4. Мақал-мәтел бір ұлттың дәстүрлі әдет-ғұрпын бейнелейді, ол халық жазбасы. Әртүрлі дәстүрі бар ұлттың мақал-мәтелі де әртүрлі болады. Қазақ ұлтының тағамға қатысты әдет-ғұрыптары көшпенді өмірмен етене жақын. Ет, шұбат, қымыз, айран, жылқы еті, сүрленген жылқы еті және т.б. қазақ ұлтының негізгі асы, осы тағам аттары мақал-мәтелінде де өте көп қолданылады. Мысалы: «Сорпа тимес жерден сүйек дәмеппе». Бұл мақал ерте кездегі көшпенді өмір сүрген қазақ ұлтының негізгі тағамы – ет болғанын білдіреді. «Тойсаң тәуба қыл», қазақ ұлты тамақ ішіп болған соң ас қайыратын әдеті бар. «Асыққан адам елге қонады, асыққан бүркіт торға қонады» – қазақ ұлты қонақжай халық, таныс немесе танымайтын адам болса да есіктен қайтармайды, үйіне шақырып ет асып тамақ беріп қондырады, әйтпесе сол адамның сынына ұшырайды. «Ер өлсе құны бар, жесір өлсе пұлы бар» – қазақтың дәстүрінде күйеуі қайтыс болғанда, жесір әйел басқа тайпаға тұрмысқа шығу керек немесе өзінің төркініне қайтып бару керек болған, қалыңдықтың бағасына тең малды күйеуінің отбасына қайтару керек. «Адам мен адамды береке жақындатады, ақын мен ақынды мереке жақындатады» – қазақ ұлтында домбырамен ән айтып жүретін әнші халық. Ал Қытай ұлтына келетін болсақ, жоғарыда айтып кеткеніміздей маңыздысы ауыл шаруашылығы, күріш қытай ұлтының негізгі тағамы болып саналады. Соған байланысты мақал-мәтелдер: «当家才知柴米贵», «巧妇难为无米之炊». Сонымен бірге қытай халқының поэзиясы мен сурет өнері мен ушу да мақал-мәтелде көрініс табады, адамдар өндіріспен айналысып қана қоймай, бокспен де шұғылданады, шахмат ойнағанды, опера тыңдағанды жақсы көреді. Мысалы: «打打太极拳，赛过活神仙», «棋逢对手难相当，将遇良才不敢骄», «怒画竹，喜画兰，不喜不怒画牡丹», «三打七唱黄梅腔，吴头楚尾一枝花».

Мақал-мәтелді сабақта қолдану барысында, тек мәдениетті насихаттау үшін ғана емес, грамматиканы өткенде де мысал ретінде қолдануға болады. Мысалы, қазақ және қытай тілдеріндегі мақал-мәтелдерде көп мөлшерде антоним сөздер кездеседі. Мақал-

мәтелдердегі антоним сөздерді табу арқылы есте сақтау қабілетін жақсартуға болады. Мысалы, қытай тіліндегі «一饿必有一饱足，有富乐必有穷苦», «绵羊和豺狼不能为伍», «有生就有死», «没有苦，哪里知道甜», «没有长，就无所谓短» мақалдар ішінде «饿» мен «饱», «富» мен «穷», «绵羊» мен «豺狼», «生» мен «死», «苦» мен «甜», «长» мен «短» антонимдер қолданылған. «人无远虑，必有近忧», «千金易得，知音难觅» мақалдарында қолданылған

«无» мен «有», «难» мен «易», «千金» «易得» деп айтылады, «知音»-нің «难觅»-сі көрінеді [4]. Бұл әдеттегі сөздер қарама-қарсы қойғанда, әдеттегіден басқа көрініс шығады. Қарама-қайшылықты пайдалану мақал-мәтелге күшті мәнерлілік пен тартымдылық береді.

Қазақ және қытай мақал-мәтелдерінде сан есімдер қолданылады. Бұл сан есімдер нақты сандарды немесе жорамалды білдіреді. Мысалы: «Жеті рет өлшеп, бір рет кес», «Сексенде сегіз байлық, сегіз жарлылық». Қытай тілінде: «吃一堑，长一智», «良言一句三冬暖，恶语伤人六月寒», «一山不藏二虎». Берілген мақалдардағы сан есімдердің нақты санды немесе болжауды білдіретінін контексттен білеміз, жоғарыда «жеті рет», «сексен», «сегіз» деген жорамал сандар, «一山», «二虎» сөздеріндегі сан есімдер нақты сандар, мағынасы – бір жерге екі мықтыны қоя алмайсың.

Мақал-мәтелді қолданып студенттерге келесі жаттығулар беруге болады:

1. 请安要求各写一句谚语:

- 1) 关于学习的: _____
- 2) 关于特产的: _____
- 3) 关于农业的: _____
- 4) 关于天气的: _____

2. 把下列谚语补充完成:

- 1) 前人栽树, _____; 冬练三九, _____; 车到山前必有路, _____; 明知山有虎, _____; 耳听为虚, _____; 不经一事, _____; 人心齐, _____:

3. 理解下列谚语的深刻含义, 把正确答案的序号填在括号里:

- 1) 拳不离手, 曲不离口。( )
- 2) 三人行, 必有我师。( )
- 3) 好学深思, 心知其意。( )
- 4) 书读百遍, 其义自见。( )

A. 多读   B. 多练   C. 多问   D. 多思

Мақал-мәтелді шетел тілі сабағында қолдану шетел тілі мен сол ұлттың дәстүрлі мәдениетін үйретудегі маңызды бөлшек. Мақал-мәтелдердің сипаттамаларын түсіну, мақал-мәтелдің ұлттық мәдени ерекшелігіне мән беру, мақал-мәтелді дұрыс қолдану сәтті қарым-қатынас жасай білудің маңызды кепілі. Қытай тілі сабағында қазақ және қытай ұлттарының мақал-мәтелдерін салыстыра қарастыру арқылы екі ұлттың мәдениетін, дәстүрін, діни сенімін терең түсінуге болады. Сөз мәйегі саналатын мақал-мәтелді шеттілін оқыту барысында ұтымды қолдана білу – тілді меңгерту мен тіл байлығын молайтудың тиімді жолы.

Әдебиеттер

1 Ө.Тұрманжанов. Қазақтың мақал - мәтелдері: ғылыми басылым. - Алматы : Раритет, 2004. - 440 б.

2 李乃坤. 中外民俗学比较研究. -济南:山东师范大学出版社. -1993.-250 页.

- 3 曾自立。英汉谚语概说。-北京:商务印书馆.-1983.-198页
  - 4 成世勋。试析哈萨克谚语的修辞特点。-伊犁师范学院学报.-2000.-200页
  - 5 阿班。毛力提汗。哈萨克族谚语中的哲学思想初探。-中央民族大学学报。-1995.-265页
- 邓炎昌。语言与文化。-北京:外语教学与研究出版社.-1989.

Ш.С. РЫСБЕКОВА¹, А.К. ДУЙСЕНБАЕВА² **СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ МОТИВАЦИИ ППС ВУЗА**

- 1) д.филос.н., профессор КазНУ имени аль-Фараби (г. Алматы, Казахстан)
- 2) доктор PhD Египетского университета исламской культуры Нур-Мубарак (г. Алматы, Казакстан)

Аннотация. Проводимые реформы и различные преобразования образовательной системы в Казахстане, в том числе и высшего профессионального образования, одной из приоритетных требований к профессиональной деятельности преподавателя становится обеспечение готовности ППС к инновационным вызовам, его способности решать прогрессивные задачи, возникающие в содержании профессиональной деятельности, развитие ее новаторского потенциала. Для выполнения поставленных задач управление мотивацией должно быть базисным компонентом квалифицированного управления образовательным учреждением. В статье подчеркивается актуальность проблемы мотивации деятельности педагогов высших учебных заведений связана с растущей значимостью роли профессиональной работы преподавателя в условиях инновационных критериев, требуемых для развития современного социума и соответствия рыночным потребностям современности деятельность самих высших образовательных учреждений. Актуальность темы вызвано также с ослаблением ценности самой профессии, усложнением и перегруженностью труда преподавателя вуза.

В данной ситуации усилившего внимания к данной проблеме особую роль получает задача о надежной, жизнестойкой мотивации как источник приобретения компетенций высокой квалификации профессорско-преподавательского состава вуза с различным стажем работы в этой сфере. Необходимо создать условия удовлетворяющие потребности сотрудников.

Ключевые слова: преподаватель вуза, мотивация труда преподавателя; новаторская деятельность; регулирование мотивацией; высококвалифицированный специалист, методическая политика вуза, мотивационно-ценностные установки, оценка качества труда.

Цель статьи раскрыть мотивационно-ценностные условия обеспечения готовности профессорско-преподавательского состава (ППС) к инновационной деятельности. Методология и методы статьи аналитическое исследование информационно-источниковой базы данных последних лет для обнаружения базовых требований результативности и продуктивности учебного процесса, нормируемых социумом к профессиональной компетентности профессорско-преподавательского состава высших учебных заведений.

Формат высококвалифицированной деятельности преподавателя вуза в основном отождествляется инновационным пространством мирового высшего профессионального обучения, воздействием модернизационных процедур в социально-экономической сфере страны. Обеспечение готовности ППС к инновационным вызовам, его способности решать прогрессивные задачи, возникающие в содержании профессиональной деятельности, развитие ее